

Samenvattingsdocument

‘Operation Zero’

Introductie

Klimaatverandering en de gevolgen ervan hebben een steeds grotere invloed op ons dagelijks leven. De noodzaak van klimaatactie in elk deel van onze samenleving is duidelijk. De bijdrage van de gezondheidssector aan de opwarming van de aarde kreeg de voorbije jaren steeds meer internationale aandacht. Op de 26ste klimaatconferentie in Glasgow in 2021 culmineerde dit in de belofte van een 60-tal landen, waaronder België, om te streven naar een netto-nuluitstoot in de gezondheidszorg tegen ten laatste 2050. Vandaag publiceert het Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid (NEHAP) 'Operation Zero', het allereerste onderzoek naar de koolstofuitstoot van de Belgische gezondheidssector. De gezondheidssector blijkt momenteel goed voor 5% van de totale broeikasgasuitstoot in België. De uitstoot van de sector zelf zal tegen 2050 naar verwachting met nog eens 61,6% zal toenemen.

Het NEHAP is een samenwerking tussen milieu- en gezondheidsadministraties op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau. Het rapport bestaat uit 3 documenten:

- 1) een overzicht van broeikasgasuitstoot van de gezondheidssector
- 2) een roadmap die kijkt naar de evolutie van de uitstoot in de komende jaren en (beleids)acties voorstelt die de uitstoot kunnen verminderen (met een technisch addendum waarin dieper wordt ingegaan op het onderzoek met de vooronderstellingen en beperkingen ervan)
- 3) een implementatieframework met concrete aanbevelingen rond governance (opvolging beleid), voortgangsmonitoring en mogelijke actiedomeinen

In dit samenvattingsdocument komen de belangrijkste resultaten van deze rapporten aan bod. Helemaal onderaan dit document vindt u een link naar de drie voornoemde documenten.

Samenwerking Health Care Without Harm en Arup

Voor dit onderzoek werkte NEHAP samen met de ivzw Health Care Without Harm Europe en het adviesbureau Arup.

Health Care Without Harm (HCWH) Europe is de Europese tak van een wereldwijde ngo die werkt aan een duurzamere gezondheidszorgsector. Hun missie is om de sector zo te transformeren dat deze zijn ecologische voetafdruk verkleint, veerkrachtiger wordt en zich profileert als leider op het gebied van duurzame ontwikkeling.

Gezien de grootte van dit onderzoek werd ook beroep gedaan op de consultant Arup. Het NEHAP (de federale en regionale gezondheids- en milieu-administraties) heeft de data verzameld. Arup stond in voor de verwerking, berekeningen en opmaak van de rapporten.

Methodologie

Om de vergelijkbaarheid van onderzoeken in andere landen te garanderen stelde Health Care Without Harm drie aanpakken voor: top-down, bottom-up en hybride¹:

- In de top-down-aanpak worden uitgaven (bijv. kosten van medicatie, kosten van verwarming etc.) en ‘environmentally extended input–output analysis’ gecombineerd om zo tot ruime schattingen van de broeikasgasuitstoot te komen.
- In de bottom-up-aanpak wordt uitstoot toegekend op basis van effectieve gebruiksdata (bijv. het aantal kWh aan elektriciteit dat een zorginstelling gebruikt).
- De hybride aanpak combineert beide elementen.

In deze studie werd gekozen voor de hybride aanpak, gezien de beperkte beschikbaarheid van gedetailleerde data. Waar gedetailleerde data aanwezig was, werd de bottom-up-aanpak toegepast. Deze benadering leidt tot een cijfer dat dicht bij de werkelijke uitstoot ligt. De bottom-upaanpak heeft dus de voorkeur. Deze methode veronderstelt echter veel beschikbare specifieke data doorheen de hele toeleveringsketen. Dergelijke specifieke data bleek beperkt beschikbaar. Om die reden werd het merendeel van deze studie via de top-down-aanpak uitgevoerd. Het grootste nadeel van deze benadering blijft de grote potentiële marge tussen de berekende uitstoot en de werkelijke uitstoot. Dit kan oplopen tot ongeveer 30%. Daarom moeten de cijfers van dit rapport ook als schattingen en niet als absolute cijfers worden beschouwd.

Meer informatie over de methodologie van dit onderzoek vindt u in de technische bijlage van de roadmap.

Resultaten studie

Huidig uitstootniveau

De studie probeerde een zo volledig mogelijke dataset te verkrijgen om de broeikasgasuitstoot zo correct mogelijk te berekenen. De meest volledige recente beschikbare data dateren van 2022.

De totale uitstoot van de gezondheidszorgsector betreft 9.901 kt CO₂.eq (ofwel kiloton CO₂-equivalent aan uitstoot) per jaar. Aangezien de totale broeikasgasuitstoot van België 202.025 kt CO₂.eq²bedroeg, bedroeg in 2022, komt dit dus overeen met ongeveer 5% van onze uitstoot³.

Uitstoot van broeikasgassen wordt volgens het ‘greenhouse gas protocol’⁴ opgedeeld in drie categorieën of *scopes*:

- Scope 1 betreft directe uitstoot door de sector in kwestie, hier de gezondheidssector.
- Scope 2 omvat indirecte uitstoot door aangekochte energie.
- Scope 3 omvat de rest: alle externe factoren die bijdragen aan de uitstoot van broeikasgassen (bijv. de toeleveringsketen, pendelen van werknemers).

Een van de belangrijkste bevindingen uit de berekening van het huidige uitstootniveau, is dat directe uitstoot (scope 1) goed is voor 11% van de uitstoot van de sector, en 3% afkomstig is van

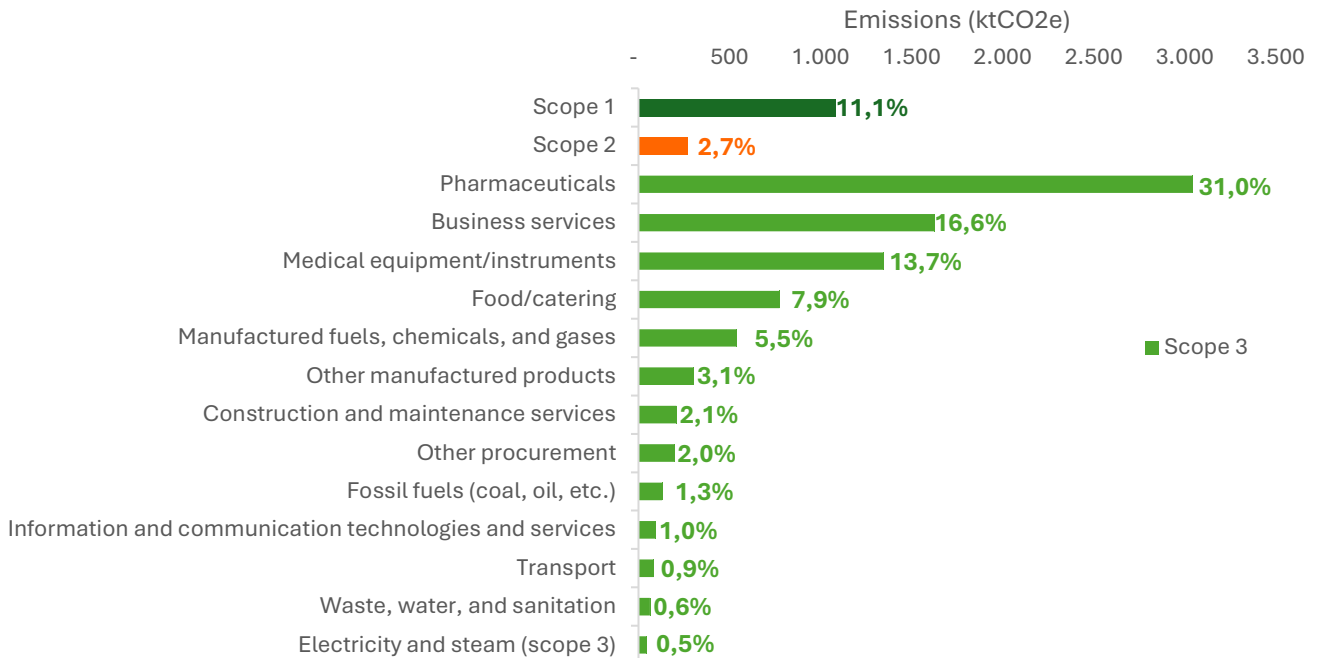
¹ Zie ook: [Designing a net zero roadmap for healthcare: Technical methodology and guidance | Health Care Without Harm \(Europe\)](#)

² Our World in Data (2022) [Belgium: CO₂ Country Profile - Our World in Data](#)

³ Dit betreft ‘consumption-based emissions’

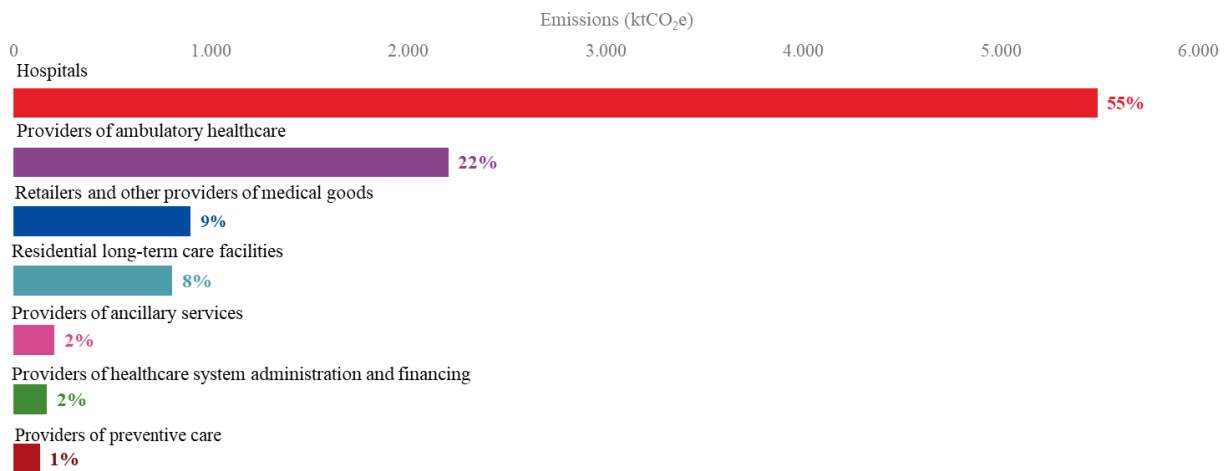
⁴ Internationale standaard voor de rapportering van broeikasgassen

energieverbruik (scope 2). De overige 86% komt van onrechtstreekse uitstootemissies door externe factoren (scope 3). De aankoop van goederen en diensten maken het grootste deel uit van deze categorie, verantwoordelijk voor 63% van de totale uitstoot. Hieronder vallen farmaceutische producten (31%), medische apparatuur (14%) en catering (8%).

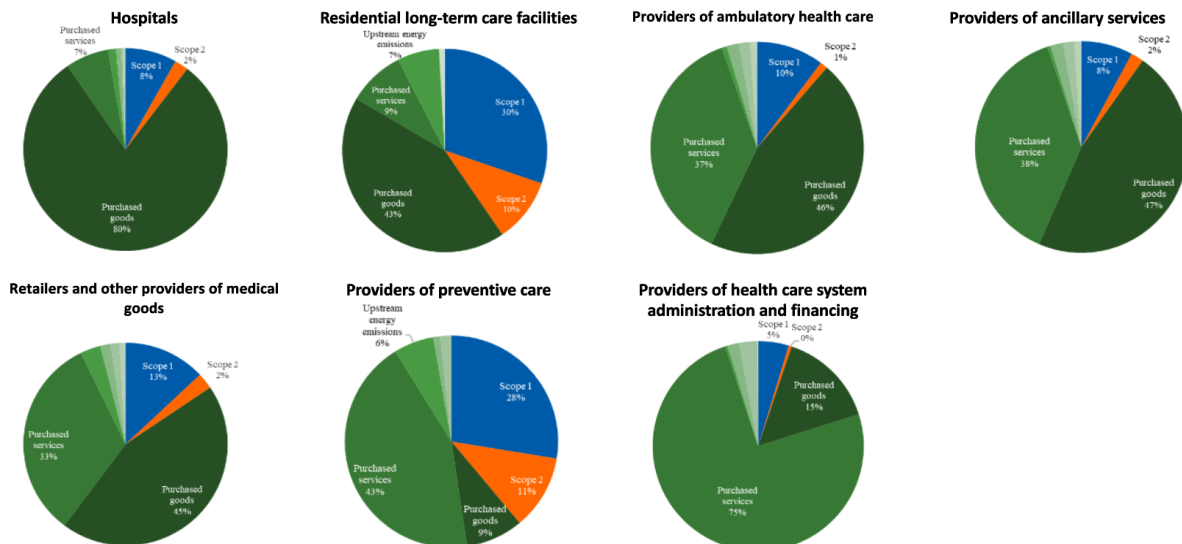
Afbeelding 1: opdeling van huidige uitstoot van de gehele zorgsector

Als we kijken naar de verschillende zorgverleners, zijn ziekenhuizen goed voor ~55% van de uitstoot in de gezondheidszorg, gevolgd door de ambulante zorg met ongeveer 22%.

Afbeelding 2: geschatte broeikasgasuitstoot voor de subsectoren van de gezondheidszorg

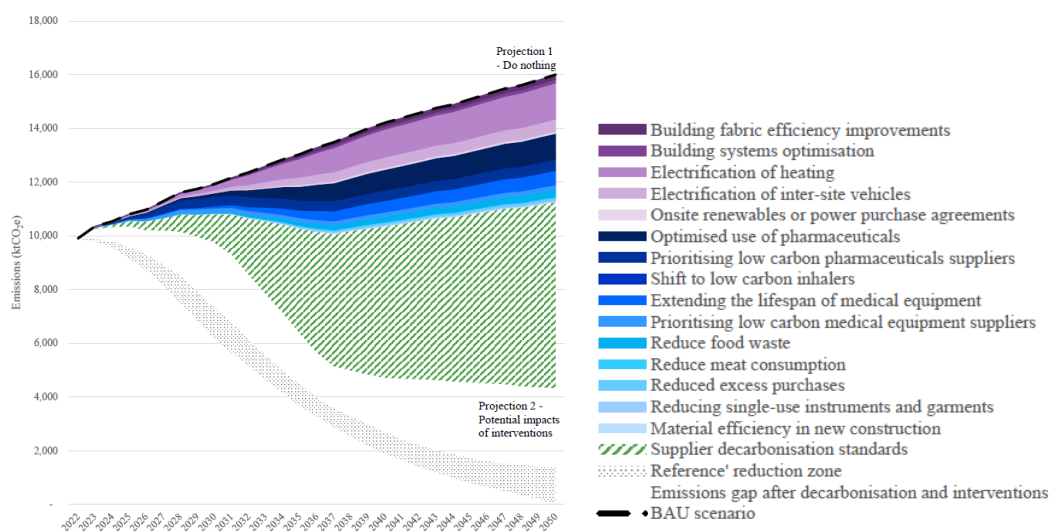
Daarnaast blijkt dat de verdeling van scope 1 (uitstoot gecontroleerd door de sector), scope 2 (energie) en scope 3 (externe factoren, toeleveringsketen) verschillend is voor elk van de 7 gedefinieerde subsectoren van onze gezondheidszorg. Aangekochte goederen en diensten (scope 3) blijven evenwel in elk van subsectoren de grootste bron van uitstoot.

Afbeelding 3: verdeling scope 1, 2 en 3 bij de gedefinieerde subsectoren van de zorg

Toekomstscenario's

Momenteel bedraagt de geschatte totale uitstoot in de gezondheidszorgsector dus ongeveer 9.900 kt CO₂.eq, met een uitstootintensiteit van 0,16 kg CO₂/euro. Daarmee is onze uitstoot van de gezondheidszorg vergelijkbaar met die in Nederland en Duitsland. Gezien de verwachte groei in de sector zou dit tegen 2050 met 61,6% kunnen toenemen. Afbeelding 4 geeft de mogelijke impact weer van acties in verschillende domeinen die bijdragen aan de uitstoot van de gezondheidszorg.

Afbeelding 4: de impact van mogelijke beleidsacties op de broeikasgasuitstoot van de gezondheidssector

Zelfs als de voorgestelde reductiemaatregelen worden toegepast, zal de gezondheidszorg waarschijnlijk nog niet volledig klimaatneutraal zijn. De resterende uitstoot van de sector in 2050

wordt zeer ruw geschat op 4.323 kt CO₂.eq, ongeveer 45% van ons huidige uitstootniveau. Als de voorgestelde maatregelen worden uitgevoerd, zouden ze leiden tot een serieuze vermindering van de uitstoot van de sector. In het onderzoek werd dit zeer ruw geschat op 73% minder in 2050 ten opzichte van de verwachte uitstoot als we geen verdere actie ondernemen (het 'business-as-usual'-scenario). Het hoeft echter geen betoog dat de voornoemde cijfers een grote mate van onzekerheid vertonen. Ondanks de onzekerheid over de toekomstscenario's blijkt de noodzaak aan uitgebreider actie en nieuw beleid, met name vanwege de zekere groei van de uitstoot van de zorgsector door o.a. de vergrijzing.

Actieplan

De projectie van de verschillende toekomstscenario's is duidelijk: zonder bijkomend beleid zal de uitstoot van de gezondheidszorgsector blijven stijgen en zal ons land steeds verder wegstevenen van haar internationale belofte om te streven naar een klimaatneutrale gezondheidszorg. In de roadmap stellen HCWH en Arup 16 maatregelen voor die de Belgische overheden kunnen implementeren. Deze maatregelen hebben het potentieel om de sectoruitstoot aanzienlijk te verminderen ten opzichte van het 'business-as-usual'-scenario, waarin geen extra actie wordt ondernomen. Mogelijk zullen in de toekomst aanvullende maatregelen bepaald moeten worden om een (bijna) volledig klimaatneutrale gezondheidssector te bereiken. De maatregelen in het actieplan bieden niettemin een kader om vandaag te beginnen om de uitstoot in de gezondheidszorg aan te pakken.

De aanbevolen maatregelen in het actieplan omvatten verschillende domeinen: hernieuwbare energie, klimaatneutrale gebouwen, duurzaam afvalbeheer, duurzamere toeleveringsketens voor de gezondheidszorg creëren en een grotere doeltreffendheid van het gezondheidssysteem.

De maatregelen werden opgedeeld in verschillende luiken of paden:

- Het eerste pad betreft de toediening van gezondheidszorg zelf en de faciliteiten waar ze plaatsvinden (waaronder gebouwen en transport).
- Het tweede pad raakt aan de directe toeleveringsketen, waartoe farmaceutica, medische instrumenten en catering behoren.
- Het derde pad betreft de indirecte impact van de bredere toeleveringsketen, zoals de verduurzaming van energieleveranciers.

Via deze verschillende paden kan de uitstoot in scope 1, 2 en 3 tegelijk aangepakt worden.

Volledig rapport & studiedag

Deze samenvatting biedt een beknopt overzicht van de resultaten uit de drie delen van het rapport: de huidige uitstootniveaus, de verschillende mogelijke toekomstscenario's en de aanbevolen acties en beleidsmaatregelen. De drie rapporten zijn beschikbaar in het Engels op [de website van het NEHAP](#).

Op 25 april 2025 organiseert het NEHAP een studiedag in Brussel, waar zij de resultaten van deze studie meer in detail zal presenteren. Er zal ruimte zijn voor vragen over het rapport en discussie over de resultaten. Hebt u interesse om deze studiedag bij te wonen? [Schrijf u hier in](#).